

ÉRETTSÉGI VIZSGA • 2017. október 16.

**MAGYAR NYELV
ÉS IRODALOM**

**KÖZÉPSZINTŰ
ÍRÁSBELI VIZSGA**

**JAVÍTÁSI-ÉRTÉKELÉSI
ÚTMUTATÓ**

EMBERI ERŐFORRÁSOK MINISZTERIUMA

SZÖVEGÉRTÉS

A szövegértési feladatok megoldásának értékelése, pontozása

- A válaszokra csak a javítási-értékelési útmutatóban megadott pontszámok, illetve rész-pontszámok adhatók. Fél pont nem adható.
- A hiányzó válasz minden esetben 0 pont.
- Az értékelő tanár a dolgozatban jelölje és pontozza a helyesírási hibákat, és a pontszámot adja hozzá a szövegalkotási feladat helyesírási pontszámaihoz. A helyesírási hibák pontozásához a mellékletben közöltek az irányadók.
- A javító tanár csak az útmutatóval lényegében egyező tartalmú választ értékelheti pontokkal. A megfogalmazás természetesen eltérhet a javítási útmutatótól. Több helyes válasz esetében a lehetőségeket / jel különíti el egymástól.
- Amennyiben a vizsgázó a feladatban előírnál több választ ír, akkor az első (megadott számú) megoldást kell figyelembe venni.
- A pontozásban figyelembe kell venni a felelet megfogalmazását is, amennyiben ezt az útmutató előírja.

*Olvassa el figyelmesen az alábbi szöveget, majd válaszoljon a kérdésekre!
Egyes feladatok végén zárójelben adjuk meg a megoldást segítő szövegrészlet számát.*

A tömegsajtó születése Magyarországon

(1) Az első világháborút megelőző három és fél évtizedben kiszámítható keretek között működött a nyilvánosság, nagy iramú gazdasági fejlődés erősítette a technika és a városok szerepét, és tankötelezettségen alapuló, tervszerűen működő közoktatási rendszer növelte az olvasni tudó lakosság számát. Ezek a feltételek együttesen megalapozták a sajtó gyors fejlődését: 1870-ben a postán szállított hírlapok száma 15,5 millió volt, 1905-ben több mint 154 millió. Ez azt jelentette, hogy míg 1870-ben az ország egy lakosára nem egészen egy hírlappéldány jutott, 1905-re viszont mindenkire több mint hét.

(2) A sajtó többé nem irodalmi műfaj; kiadók, laptulajdonosok és néha szerkesztők nevéhez kapcsolódik. Elképzelhetetlenek többé időtlenül író újságírók és nincsenek irodalmilag maradandót alkotó publicisták – akik ilyenek, azok elsősorban szépírók, költők, Jókaitól és Mikszáthtól Adyn át Krúdyig vagy Kosztolányiig, Szabó Dezsőig és Németh Lászlóig, életművük általában az irodalomtörténet és nem a sajtótörténet része.

(3) Ha a budapesti sajtót a legnagyobb vidéki városok sajtójával vetjük össze, a különbség és a növekedés léptékének eltérése meghökkentően nagy, sőt a XX. század elején még tovább növekszik is. Nagyvárossá növekedésükkel együtt élénk sajtóélet bontakozott ki néhány vidéki régiós központban, ám ez az élénk sajtóélet a budapesti sajtóélettel összevetve jelentéktelennek látszott. Ennek fő oka az lehetett, hogy a vidéki városok nyomdászai, mint a helyi lapok fő tulajdonosi rétege, még kevéssé gondolkodtak vállalkozó módjára. A vidéki sajtónak nemcsak helyi olvasóközönséget és információkat kellett gyűjtenie, hanem meg kellett küzdenie a fővárosi sajtóval is.

(4) Az újságnak a társadalom számára legfontosabb értéke az információ, a hír, ezért abból csinálhat üzletet. A hírek érdekesnek (olvashatónak) és igaznak (üzleti információra alkalmasnak) kell lenni. Az érdekesség és a hitelesség kívánalma teremtette meg a modern sajtó legfontosabb alakját, a riportert. Az üzleti siker hajszolása igen gyorsan aggodalmat is ébresztett nemcsak a közélet szereplőiben, hanem a sajtóélet szereplőinek jelentős részében is.

(5) Az üzleti szemléletű lapkiadás kifejlődése elválaszthatatlan volt a hirdetések jelentőségének megváltozásától. A sajtóhirdetések terén a Légrády-testvérek *Pesti Hírlapja* terjesztett el egy fontos újítást, amikor meghonosította az apróhirdetést, amely a cégek és áruk hirdetése helyett

az újságolvasókat tette hirdetőkké és hozta közelebbi kapcsolatba a lappal. A századfordulótól indult meg a hirdetések számának rohamos növekedése, aminek az is oka volt, hogy fél évszázad után az 1900. évi X. törvénycikkely megszüntette a hirdetési bélyeg formájában kirótt külön adót. 1907 karácsonyán például *Az Újság* 160 újságoldalából 65 lapnyi volt a hirdetés vagy a *Pester Lloyd* 108 oldalából 64.

(6) A [budapesti] nagypolgárság megjelenése közvetlenül összefüggött a tömegsajtó megszületésével. Természetesen nem csak úgy, hogy annak olvasóközönségét is alkották, hanem gazdasági sikerük alapját is képezte, vállalkozóként ugyanis egyik fő üzleti tevékenységük volt. A tömeg akkor már jelen volt Budapesten: a város főútvonalain egy évtized alatt megnégyszereződött a közlekedési eszközök utasainak a száma: 1896-ban összesen 71,1 millió utas közlekedett – ami azt jelentette, hogy megközelítette a napi kétszázezer főt. Számukra készíteni lapot: ez volt a nagyváros egyik új kihívása.

(7) A francia és német mintára kialakult bulvársajtó jelentősen különbözött az addig működő napilapoktól, és nem csak kis mérete, filléres ára miatt. A bulvársajtóban nem valamilyen esemény vagy személy jelentősége jelölte ki, hogy melyik oldalon, milyen terjedelemben foglalkoznak vele, hanem újszerűsége, érdekességének mértéke, hogy szenzációként lehet-e bemutatni; a róla szóló cikknek lehet-e jó címet adni, amit a rikkancsok hatásosan tudnak kiabálni.

(8) Sajtótípust meghatározó jelentősége volt annak, hol lehet hozzájutni egy-egy laphoz, hol árusítják. Angliában és Franciaországban az újságok példányonkénti vásárlása volt az általános, Németországban még a XIX. század végén is kizárólag postai előfizetési rendszer volt életben. Magyarország a kettő között helyezkedett el. A posta kizárólagos monopóliumai közé tartozott a hírlapszállítás a pesti sajtó vidéki előfizetőinek és hírlapárusainak, viszont a kiadás helyén a kiadónak kellett megszerveznie a lapterjesztést.

(9) A bulvársajtó feltűnésekor azt a laptípust jelölte, amelyet forgalmas nagyvárosi helyszíneken (főútvonalakon, boulevard-okon,¹ pályaudvarok környékén, villamosokon és kávéházakban) árusítottak, és csak másodsorban lehetett előfizetni rájuk. A lapterjesztésnek ezt a formáját egykorúan kolportáznak nevezték, majd az árusoknak külön magyar nevet is kitaláltak: rikkancs. Elsőként a kiadók saját maguk vették kézbe a helyi hírlapterjesztést: például a Légrády-testvéreknél 120 lapkihordó működött a XX. század első éveiben.

(10) Az 1890-es évek közepén erős verseny indult meg az utcai hírlapárusok között: „*merőben valótlán, szenzációt hajszoló hírek kikiabálásával iparkodnak a közönség félrevezetésével vételkedvet ébreszteni*” – tiltakoztak a lapkiadók a rendőrségnél. A XX. század első évtizedében napi százezertől kétszázötvenezerig terjedő példányban megjelenő bulvárlapok kiadói a forgalom növelése érdekében egész árushadsereget alkalmaztak, majd pedig külön vállalkozási formaként is megjelentek a rikkancsvállalatok. Nagyjából négyezer hírlapárus működött a fővárosban, soraik közt szinte katonai hierarchia uralkodott, és szigorúan beosztott körzetekben mozogtak. 1912-ben egy belügyminiszteri rendelet három hónapra szóló rendőri „rikkancsengedélyhez” kötötte az utcai hírlapárusítást, ekkor a korábbiak negyedére csökkent létszámuk – egy időre.

(11) A *Budapesti Hírlap* laptulajdonos-főszerkesztőjének, Rákosi Jenőnek a vállalkozásához és a millennium évéhez [1896] kapcsolódott az első igazi magyar bulvárlap, az *Esti Újság* megindulása. A szenzációk, rendkívüli események, nagy bűnügyek még nem játszottak kiemelt szerepet ebben a lapban. Az 1896. év végén megindult *Friss Újságnak* ez már jobban sikerült. Bár még ez a lap sem szakított a népnevelői feladatfelfogással, populárisabb sokoldalúságából és a vidéki kiadásokból adódó sikere lényegesen nagyobb volt, mint az *Esti Újságé*: e század első évtizedére már a 170–180.000-es napi példányszámot is elérte.

¹ boulevard (francia): bulvár, körút

(12) Nehéz eldönteni, hogy a tömegsajtó elindítói elsősorban az ekkor már tömegesen jelentkező olvasni tudó, de nem általánosan művelt munkások és kispolgárok informálására, szórakoztatására gondoltak, vagy csakis az üzleti lehetőség kiaknázását tartották szem előtt. A programok és vezércikkek közügyekről, sőt a társadalom esettjeinek szolgálatáról szóltak még a leginkább üzleti vállalkozások esetében is.

(13) A politikai sajtó gazdag és sokszínű palettájára különleges új szín került fel 1910. április 16-án, amikor megindult *Az Est*. *Az Est* korábban sosem látott reklámhadjárat után jelent meg: házfalakra, kerítésekre, bútorszállító kocsikra, villamosokra és újságok szélére kerültek fel hirdetései. Témáit tekintve már igazi tömeglap volt: a politikai témákat nem tekintette kiemelten fontosaknak; egy szerencsétlenség, gazdasági bűnügy vagy gyilkosság, de akár művészeti esemény helyileg, terjedelmileg is, tárgyalásának súlyát tekintve is a legkomolyabb világpolitikai eseménnyel azonos fontosságot nyerhetett. Miklós Andor lapja kirobbanó sikert aratott: megindulása évének végére már elérte a napi 80.000 átlagpéldányszámot, az első világháború közepén pedig volt, hogy megközelítette a félmilliót.

Forrás: Buzinkay Géza: *Magyar hírlaptörténet*. 1848 – 1918. Corvina, 2008. 90-127., Buzinkay Géza: *Kis magyar sajtótörténet*. Bp., 1993. A feladathoz igazított szöveg.

1. Idézza pontosan az 1. bekezdésből a tömegsajtó kialakulásának 3 előfeltételét!

- a) „kiszámítható keretek között működött a nyilvánosság”
Elfogadható még: „működött a nyilvánosság”
- b) „nagy iramú gazdasági fejlődés erősítette a technika és a városok szerepét”
Elfogadható még: „a (nagy iramú) gazdasági fejlődés”
- c) „a tervszerűen működő közoktatási rendszer növelte az olvasni tudó lakosság számát”
Elfogadható még: „a közoktatási rendszer növelte az olvasni tudó lakosság számát”

Adható 3, 2, 1, 0 pont.

Pontos idézet esetén részfeladatonként 1-1 pont.

2. Határozza meg a szöveg információi alapján – legalább 2 érdemi jellemző közlésével – az alábbi fogalmakat! Törekedjen a meghatározás teljességére! (7, 8, 9, 10, 11)

- a) bulvársajtó:
- francia és német mintára alakult ki
 - különbözött a napilapoktól
 - kis méretű, filléres árú
 - utcán árusítják
 - újszerű / érdekes témákat tárgyal
 - szenzációvadász címek
 - hatásvadász témák
 - nagy forgalmú helyszíneken árusították
 - rikkancsok árulták

Adható 2, 1, 0, pont.

Az aláhúzott elemek egyikének megléte és 1 további érdemi közlés esetén adható 2 pont.

Ha a meghatározás hiányos, 1 pont adható.

b) kolportázs:

- a közvetlen lapterjesztés egy formája
- nem előfizetéses lapterjesztés
- kiadó vagy rikkancsvállalatok által megszervezett terjesztési eljárás
- nem előfizetéses
- lapterjesztés a forgalmas / nagyvárosi helyszíneken

Adható 2, 1, 0, pont.

Az aláhúzott elemek egyikének megléte és 1 további érdemi közlés esetén adható 2 pont.

Ha a meghatározás hiányos, 1 pont adható.

3. A korszakban számos újdonságot hoztak a sajtópiacra az újonnan induló lapok.

a) Egészítse ki a szöveg alapján a táblázatot! (11, 13)

Cím	Indulás éve	Legmagasabb példányszám	Legalább két újdonság
<i>Friss Újság</i>	1896	170-180 ezer	- vidéki kiadások - populáris témaválasztás / sokoldalúság
<i>Az Est</i> (elfogadható még: <i>Est</i>)	1910	közel félmillió	- újszerű reklámkampány - (nagy példányszámú) tömeglap - bulvártémák - gyors reagálás a napi eseményekre

Adható 4, 3, 2, 1, 0 pont.

Hibátlanul kitöltött sor esetén soronként 2 pont adható.

1 vagy 2 információ hiánya vagy hibája soronként 1 pont.

1 vagy 0 helyes információ esetén nem adható pont.

Az újdonságok (utolsó oszlop) felsorolásában más helyes válasz is elfogadható.

b) Miben számított elsőnek az alábbi két újság? (5, 11)

Pesti Hírlap: először jelentetett meg apróhirdetéseket

Esti Újság: az első magyar bulvárlap

Adható 2, 1, 0 pont.

1 helytálló válasz 1 pont.

4. A táblázat üres helyeinek kitöltésével alkossa meg a hiányzó első, illetve második tagmondatokat! Válaszát a 3. és a 4. bekezdés logikai összefüggéseire, valamint a tagmondatok között megadott kötőszóra alapozza!

Összetett mondatokban megfogalmazott állítások	
Első tagmondat lehetséges válaszok	Második tagmondat lehetséges válaszok
<i>Kialakult a riporter, a modern sajtó legfontosabb alakja,...</i>	mert az érdekesség és a hitelesség került a sajtó középpontjába.
- <i>A vidéki városok nyomdászai, mint a helyi lapok fő tulajdonosi rétege, még nem gondolkozott vállalkozó módjára,..</i> <i>VAGY</i> - <i>A vidéki sajtónak nemcsak helyi olvasóközönséget és híreket kellett gyűjteni, hanem meg kellett küzdeni a fővárosi sajtóval is, ...</i>	ezért a vidéki sajtó nem volt olyan sikeres, mint a fővárosi.
A vidéki nagyvárosokban a fővárosinál kevésbé fejlett volt a sajtóélet,	noha nagyvárossá növekedésükkel itt is élénk sajtóélet bontakozott ki.
Az üzleti siker hajszolása aggodalmat ébresztett a közélet szereplőiben,	és a sajtóélet szereplői is kétségeiket fejezték ki.
A korszakban a hír legfontosabb sajátossága az volt,	hogy legyen érdekes (olvasható) és igaz (üzleti információra alkalmas).

Adható 5, 4, 3, 2, 1, 0 pont.

Ha a válasz nem tekinthető egy összetett mondat tagmondatának, nem adható pont.

Nyelvi és tartalmi szempontból megfelelő mondatokra soronként 1 pont adható.

5. A szöveg több különböző foglalkozást is említ a lapkészítéssel kapcsolatban. Nevezzen meg a szövegből legalább 2–2 konkrét személyt, akinek tevékenysége az alábbi foglalkozáshoz kapcsolódott! (2, 5, 11, 13)

a) kiadó, laptulajdonos: Miklós (Andor), Rákosi (Jenő), Légrády-testvérek

Adható 2, 1, 0 pont.

1 helytálló válasz 1 pont.

b) szépíró, költő (teljes név): Jókai Mór, Mikszáth Kálmán, Ady Endre, Krúdy Gyula, Kosztolányi Dezső, Szabó Dezső, Németh László

Adható 2, 1, 0 pont.

1 helytálló válasz 1 pont.

6. A szöveg szerint a XIX–XX. század fordulóján az írók, költők a sajtóban háttérbe szorultak a kiadók és lapszerkesztők mögött. Fogalmazzon meg a szöveg alapján két, a folyamatot magyarázó indokot! (2, 4, 5)

Lehetséges válaszok:

- a sajtó egyre üzletesebb lett
- az információk / a hírek kerültek a középpontba a publicisztika és az irodalom helyett
- a bulvársajtót a szerkesztők és a kiadók ötletei tették eladhatóvá
- az új tömegsajtóban a szenzáció vált fontossá
- az új típusú sajtó közönsége kevésbé igényelte az írók és a költők írásait

Adható **2, 1, 0** pont.

Egy helytálló válasz 1 pont.

7. A szöveg két jogszabályra is hivatkozik. Gyűjtse ki a jogszabályokra vonatkozó információkat! (5, 10)

a)

Tartalma: eltörölték a hirdetési bélyeg formájában a reklámokra kirótt különadót

Következménye: megnövekedett a hirdetések mennyisége a lapokban

Adható **2, 1, 0** pont.

Egy helytálló válasz 1 pont.

Hibás válasznak minősül, ha abban a „tartalom” és a „következmény” nem tartozik össze..

b) Tartalma: (belügyminiszteri rendelet) engedélyhez kötötte a hírlapárusítást

Következménye: negyedére csökkent a rikkancsok száma

Adható **2, 1, 0** pont.

Egy helytálló válasz 1 pont.

A két jogszabályra vonatkozó helyes állítások fordított sorrendben is elfogadhatók.

Hibás válasznak minősül, ha abban a „tartalom” és a „következmény” nem tartozik össze.

8. A tömegsajtó kialakulásáról szóló alábbi összefoglalóba 4 esetben tartalmi hiba csúszott. Gyűjtse ki a hibás elemeket (szavakat, szókapcsolatokat) és írja melléjük – A tömegsajtó születése Magyarországon című szöveg tényei szerint – a helyes változatot! (1, 5, 6, 12)

A vidéki nagyvárosok tömegközlekedési eszközein 1896-ban 71,1 millió utas közlekedett. Ezt a hatalmas tömeget szolgálta ki a meginduló tömegsajtó: 1870 és 1905 között sokszorosára nőtt az egy lakosra jutó könyvek mennyisége Magyarországon. Az új tömeglapok főként az utcai árusításból és a hirdetésekéből éltek, a *Pester Lloyd* 108 oldalából például 84 volt hirdetés 1907 karácsonyán. Az új lapok olvasóközönsége egyetlen társadalmi rétegből került ki.

Hibás elem/ek	Helyes változat
a) vidéki nagyvárosok	Budapest
b) könyvek	hírlapok / újságok / tömeglapok
c) 84	64
d) egyetlen (társadalmi rétegből)	nem egy / több (társadalmi rétegből) Elfogadható még a konkrét megnevezés is, pl.: a nagypolgárság, a munkások, a kispolgárok rétegből

Adható 4, 3, 2, 1, 0 pont.

Minden helyesen kitöltött sorért 1 pont adható.

9. Az alábbiakban korabeli újságokból származó címeket olvashat.

Ön szerint melyik cím származik a magyar sajtó megújulásának az olvasott szövegben tárgyalt időszakából? Húzza alá a megfelelő választ, és a szöveg alapján megfogalmazott érveléssel indokolja választását!

a) „*A velszi herceg holnapig marad Budapesten*”

megújulás előtti cím – megújulás utáni cím

- figyelemfelkeltő cím / naprakész információ közlése / aktualitás

Adható 2, 1, 0 pont.

A helytálló aláhúzás 1, 0 pont.

Megfelelő indoklás, legalább 1 helytálló közléssel 1 pont.

Helytelen aláhúzás esetén nem adható pont.

b) „*Ausztria birodalmi adórendszere*”

megújulás előtti cím – megújulás utáni cím

- pénzügyi/ politikai jellegű elemzés / 'unalmas' főcím / speciális, szakmai rétegsajtóba való cím / csak a az adórendszerhez / állami pénzügyekhez értő közönségnek szól

Adható 2, 1, 0 pont.

A helytálló aláhúzás 1, 0 pont.

Megfelelő indoklás, legalább 1 helytálló közléssel 1 pont.

Helytelen aláhúzás esetén nem adható pont.

10. Hogyan hatott a budapesti környezet a modern tömegsajtó kialakulására? Említsen legalább 3 különböző tényezőt! Válaszát egész mondatokban fogalmazza meg, és ügyeljen a nyelvhelyességre!

Lehetséges válaszlelemek:

- a tömeg megjelenése a nagyváros utcáin
- az érdeklődő nagyvárosi olvasóközönség kialakulása
- a közoktatási rendszer növelte az olvasni tudók számát
- a növekvő sajtókínálattal egyidőben a fizetőképes kereslet megjelenése
- forgalmas nagyvárosi helyszíneken árusították az újfajta újságokat
- a fővárosban a kiadók maguk terjeszthették az újságokat
- a főváros új témákat kínált: pl. bűnügyek, reklám, gazdaság, politikai hírek, kulturális események
- a nagypolgárság megjelenése lapkiadó vállalkozóként

Adható 4, 3, 2, 1, 0 pont.

A szövegszerűen, egész mondatokban megfogalmazott, nyelvtanilag korrekt, helytálló tartalmi megoldásra adható 3, 2, 1, 0 pont.

Egy jó tartalmi közléselem 1 pont.

A szöveg minőségétől függően adható 1, 0 pont.

ÉRVELÉS VAGY GYAKORLATI SZÖVEGALKOTÁSI FELADAT

A javítási-értékelési útmutató tartalmi elemeitől eltérő minden jó választ el kell fogadni!

A vizsgázó teljesítményének értékelését nem befolyásolhatja sem az, ha az értékelő személyes értékítélete eltér a feladatban tárgyalt probléma, kérdés, jelenség általánosnak tekinthető megítélésétől, sem az, ha a vizsgázó véleménye eltér az általánosnak tekinthető megközelítéstől.

Az értékelés általános elvei

1. Az érvelés vagy gyakorlati szövegalkotási feladat javítási-értékelési útmutatója két részből áll: a mindkét feladattípusra vonatkozó általános értékelési szempontokból, valamint az egyes feladatokhoz tartozó feladatspecifikus értékelési szempontokból. A megoldás értékelésekor az általános és a feladatspecifikus szempontokat egyaránt figyelembe kell venni.

2. Az általános értékelési szempontok az elvárható teljesítményt írják le. Amilyen mértékben teljesülnek az egyes szempontokhoz tartozó kritériumok, a javító tanár ezzel arányosan ítéli meg a szempontokhoz rendelt pontszámot. A feladatspecifikus értékelési szempontok közlik az adott feladathoz kapcsolódó lehetséges tartalmi elemeket, valamint a konkrét feladatkiírás függvényében megíthető pontszámokat.

3. Az értékelés során kizárólag a kitűzött két feladat valamelyikére adható pont. A vizsgázó összesen 0 pontot kap, amennyiben a feladatot egyáltalán nem oldotta meg, továbbá ha nem a feladat témájáról írt. Ebben az esetben a szerkezet és a nyelvi minőség pontszáma is csak 0 lehet.

4. Ha a vizsgázó két feladatot is megoldott, és nem jelezte egyértelműen, melyiket szánja végleges megoldásnak, a sorrendben először szereplő feladatot kell értékelni.

5. Az értékelő tanár a dolgozatban jelöli a tartalmi, a szövegalkotási, a nyelvhelyességi és a helyesírási hibákat, valamint a feladatkiírás szempontjából releváns helyes válaszlelemeket. A jelöléshez, valamint a helyesírási hibák pontozásához a mellékletben közöltek az irányadóak.

6. Az elvárt terjedelemtől való eltérés pontvesztéssel jár, ideértve az alacsonyabb vagy a jelentősen magasabb szószámú kidolgozást. A kirívóan rövid terjedelmű kidolgozás (max. 60 szó) összesen 0 pont. A rövid terjedelmű (60-120 szó) kidolgozás értelemszerűen mindhárom fő értékelési szempont szerint arányosan csökkenő pontszámokkal értékelendő. A jelentősen hosszabb terjedelem esetén (300 szó fölött) a szerkezeti pontszám csökkentendő.

Általános értékelési szempontok

Tartalmi minőség – érvek, állítások, gondolatok	4–0 pont
<ul style="list-style-type: none">- A vizsgázó írásműve a feladatban kijelölt problémához, témához kapcsolódik.- Az írásmű a feladatban kijelölt valamennyi szempontra utal, kitér, válaszol.- Az írásmű megfelelő mennyiségű érvet, állítást tartalmaz.- Az írásmű bizonyítja, hogy a vizsgázó megértette a feladatot, a problémáról képes hiteles, tárgyyszerű, ugyanakkor személyes véleményt alkotni.- A vizsgázó által kifejtett tartalmi elemek és állítások életszerűek, problémaérzékenyek, érvekkel alátámasztottak és meggyőzőek.- A szöveg koherens, nem jellemzőek az egymásnak ellentmondó állítások, gondolatok, javaslatok.- A szövegben nincsenek tárgyi tévedések.	
Szerkezet	3–0 pont
<ul style="list-style-type: none">- A szöveg megfelel a kijelölt szövegtípus, szövegműfaj követelményeinek.- Szerkezeti egységei világosan azonosíthatóak.- A szöveg gondolatmenete logikus és arányos felépítésű, kerüli az önismétlést, és nem tartalmaz logikai hiányt.- A szöveg bekezdésekre oszlik.- A szöveg megfelelően alkalmazza a jelentésbeli és a grammatikai kohézió eszközeit.- A szöveg megfelelő terjedelmű (120-200 szó között).	
Nyelvi igényesség (stílus, nyelvhelyesség)	3–0 pont
<ul style="list-style-type: none">- A vizsgázó a szövegtípusnak, szövegműfajnak és a beszédhelyzetnek megfelelő nyelvi regisztert használ.- A beszédhelyzethez, témához illő találó, pontos szókincs és kifejezések jellemzik a szöveget.- A szöveg a beszédhelyzethez, műfajhoz illő szerkezeti felépítésű és modalitású mondatokat használ.- A szöveg nyelvhelyességi szempontból kifogástalan.	

Feladatspecifikus értékelési szempontok

Érvelés

Ön a keresetéből minden hónapban félre tud tenni egy bizonyos összeget arra a célra, hogy nyáron barátaival kipihenje az egész éves munka fáradalmait. Ahogyan közeledik a nyár, barátaival azon töprengenek, hogy az összegyűjtött pénzből hosszabb belföldi nyaralásra vagy inkább rövidebb külföldi utazásra induljanak.

Ön a barátaival töltött rövidebb külföldi utazást vagy a hosszabb belföldi pihenést választaná? Kifejtésében utaljon a felvezető szövegre, valamint térjen ki a lehetséges úticélok kiválasztásának szempontjaira! 3-5, egymástól jól elkülöníthető érvet tartalmazó szövegében tegye mérlegre döntésének indokait!

Lehetséges tartalmi elemek– érvek, állítások, gondolatok:

A maximális 4 pont akkor adható, ha az általános értékelési szempontok mellett az alábbi feltételek is teljesülnek:

- Legalább három, maximum öt világosan kifejtett, egymástól lényegében elkülönülő érvet fogalmaz meg a fölvetett kérdéssel kapcsolatban.
- A vizsgázó érdemben utal a barátokkal töltött belföldi vagy a külföldi nyaralás mellett szóló lehetséges érvekre ÉS figyelembe veszi, hogy barátaival közös időtöltésről van szó. A vizsgázó álláspontja egyértelműen azonosítható a fölvetett kérdésben. (Megfogalmazható a két vélemény közötti köztes álláspont is.)
- A vizsgázó érvelő fogalmazásában utal a lehetséges úticélok jellegzetességeire is (*pl. tengerparti nyaralás, városnézés, hegyi túra; a vizsgázó megnevezhet konkrét úticélokot is*).

Amennyiben az a)-b)-c) kritérium valamelyike nem teljesül, kritériumonként 1-1 pont, összesen 3 pont levonható a tartalmi minőségre az általános értékelési szempontok alapján megítélhető pontszámból.

Lehetséges érvek

a belföldi nyaralás mellett

- cél a közös élmény és hosszabb együttlét, nem pedig az utazás
- összességében többet pihenhettek barátaikkal a rendelkezésre álló pénzből
- az ismerős viszonyok miatt egyszerűbbnek tűnik a szervezés, a mindennapi élet, a helyi utazás
- a belföldi nyaralással az itthoni szállásadókat, szolgáltatókat segítjük
- lehet programszerű közös cél az 'ismerd meg Magyarországot'
- lehet cél a hagyományteremtés (egy későbbi standard, visszatérésre, hosszabb baráti együttlétékre alkalmas hazai hely felfedezése is)

a külföldi utazás mellett

- a külföldi nyaralás során távoli, eddig ismeretlen helyeket, más kultúrákat fedezhetünk fel (pl. táj, városok, nyelv, szokások, múzeumok, építészet, gasztronómia)
- alkalmazhatjuk nyelvtudásunkat, általában kapcsolatteremtő képességünket
- egy hosszabb, távoli helyre tett utazás barátaikkal kalandos élményeket ígér
- külföldi utazásunk rövidebb, ám összességében intenzív, koncentrált élményt nyújthat

- külföldi utunk során szerzett tapasztalatainkat itthon is fölhasználhatjuk
- reálisabban tudjuk értékelni Magyarországot, ha megismerjük a külvilág egy-egy szegletét

További releváns érvek elfogadhatók.

A szerkezet és a nyelvi igényesség terén az általános értékelési szempontok irányadók.

Gyakorlati szövegalkotás

Az Ön lakását is magában foglaló társasház lakóközössége egy korábbi bírósági eljárásból adódóan váratlanul jelentős összeghez jutott. A társasházban található lakások tulajdonosai között heves vita bontakozik ki arról, hogy a pénzt a társasház homlokzatának és ütött-kopott lépcsőházának felújítására költse, vagy inkább fektessék be, hogy a kamatokból később még több felújítást vihessenek végbe. A lakók lakógyűlést kezdeményeztek, hogy eldöntsék a kérdést.

Készítsen felszólalást, amelyet a lakógyűlés vitájában mondana el! Felszólalásában fejtse ki álláspontját és indokait abban a kérdésben, hogy a társasház mire költse a váratlan bevételt! Kifejtésében támaszkodjon a fölvezető szöveg utalásaira, továbbá a szituáció leírását legalább három további, a feladat tárgyához kapcsolódó tartalmi elemmel gazdagítsa! Ügyeljen a felszólalás szövegműfajának formai és nyelvi követelményeire!

Lehetséges tartalmi elemek– érvek, állítások, gondolatok:

A maximális 4 pont akkor adható meg, ha az általános értékelési szempontok mellett az alábbi feltételek is teljesülnek:

- a) A felszólalásban a beszélő állást foglal a fölvetett kérdésben, állítását megfelelő érvekkel támasztja alá.
- b) A felszólalás nem mond ellent a fölvezető szöveg állításainak, annak valamennyi elemére érdemben reagál, válaszol.
- c) A szöveg legalább három különböző, a feladat tárgyához illeszkedő, életszerű elemmel gazdagítja a feladtleírásban olvasható szituációt (pl. *bemutatja a társasház állapotát, problémáit; utal a különböző lakótársak véleményére, a lakótársak különböző érdekeire, korábbi konfliktusokra; fölvet különféle befektetési lehetőségeket; a pénz elköltésének más útjait javasolja; kifejti a pénzt eredményező bírósági eljárás körülményeit; utalhat további pénzszerzési lehetőségre*).

Amennyiben az a)-b)-c) kritérium valamelyike nem teljesül, kritériumonként 1-1 pont, összesen 3 pont levonható a Tartalmi minőségre az általános értékelési szempontok alapján megítélhető pontszámból.

Szerkezeti, műfaji elemek:

A maximális teljesítmény eléréséhez az alábbi elemeknek kell jelen lenniük a felszólalás műfaja, formája szerint:

- a hallgatóság megszólítása; utalás a meggyőzési, döntési szituációra (lakógyűlés); a megoldandó probléma megfogalmazása; a központi állítás világos, egyértelmű megfogalmazása (tézis); az érvek kifejtése, összegzése; formális elköszönés (köszönöm figyelmüket).

Amennyiben a főlisortak közül 2 elem hiányzik, 1 pont levonandó a Szerkezet szempontja az általános kritériumok alapján megítélhető pontszámból.

Amennyiben a felsoroltak közül 3-4 elem hiányzik, 2 pont levonandó a Szerkezet szempontja az általános kritériumok alapján megítélhető pontszámból.

Amennyiben a felsoroltak közül 5-6 elem hiányzik, 3 pont levonandó a Szerkezet szempontja az általános kritériumok alapján megítélhető pontszámból.

A nyelvi igényesség terén az általános értékelési szempontok irányadók.

A MŰÉRTÉLMEZŐ SZÖVEGALKOTÁSI FELADATOK ÉRTÉKELÉSÉNEK ELVEI

Értékelni csak az adott két téma egyikéről szóló dolgozatot lehet.

Ha a vizsgázó egynél több szövegalkotási feladatot old meg, és választását nem jelöli egyértelműen (nem húzza alá, melyiket választotta, vagy nem húzza át a szerinte érvénytelen megoldást), akkor a javító tanárnak a vizsgadolgozatban szereplő megoldások közül a sorrendben első megoldást kell értékelnie.

A lehetséges tartalmi elemek felsorolása nem jelenti azt, hogy a helyes feladatmegoldásban valamennyi elemnek szerepelnie kell. A lehetséges tartalmi elemekben adott választól eltérő minden jó megoldás értékelendő.

Általános értékelési elvek

1. A szövegalkotási feladatok értékelése a teljesítménytartományokban közölt kritériumok, valamint az adott feladathoz tartozó lehetséges tartalmi elemek figyelembevételével történik. A lehetséges tartalmi elemekben megfogalmazott fogalmi kifejtettség nem kritériuma a maximális pontszámnak.

2. A javítási-értékelési útmutató leírja a tartalmi minőségre (elérhető: 25 pont), a szövegszerkezetre (elérhető: 5 pont) és a nyelvi igényességre (stílus, nyelvhelyesség) (elérhető: 10 pont) adható pontok teljesítménytartományait. A teljesítménytartományokon belül az értékelő dönt az elért pontszámáról.

3. Az értékelő a dolgozatot a három értékelési szemponton belül abba a teljesítménytartományba sorolja be, amely kritériumainak az a leginkább megfelel. A teljesítménytartományokon belül – a megfelelés mértékének, arányának megfelelően – az értékelő dönt az elért pontszámáról. Az elvárt terjedelemtől való eltérés pontvesztéssel jár, ide értve az alacsonyabb vagy a jelentősen magasabb szószámú kidolgozást.

4. Az értékelő tanár a dolgozatban jelöli a tartalmi, a szövegalkotási, a nyelvhelyességi és a helyesírási hibákat, valamint a feladatkiírás szempontjából releváns válaszelemeket. A jelöléshez, valamint a helyesírási hibák pontozásához a mellékletben közöltek az irányadók.

5. Ha a vizsgázó nem a feladatban kitűzött témát dolgozza ki, vagy egyáltalán nem oldotta meg a szövegalkotási feladatot, a szövegalkotási feladatra adható pontszáma minden értékelési szempont esetében 0 pont.

<p>Tartalmi minőség – adható összesen 25 pont. A bázisszöveg és a feladat értése; tudáskeretének ismerete (vonatkozó tárgyi tudás, általános tájékozottság); a válaszelemek megfelelése a feladat szempontjainak, szövegbázisának; a problémaérzékenység, lényeglátás, tématarítás, gondolatgazdagság, releváns példák, véleménynyilvánítás szerint.</p>	
<p>25-20 pont</p>	<p>a feladatban kijelölt valamennyi értelmezési szempontra utal, kitér, válaszol kifejtett, indokolt, tárgyyszerű állítások, következtetések ítélőképesség, releváns értékítélet az értelmezési szempontoknak megfelelő tájékozottság (fogalmak, indokolt példák, hivatkozások) meggyőző alkalmazása</p>
<p>19-15 pont</p>	<p>részleges megfelelés a feladat szempontjainak helyenként kifejtetlen állítások, következtetések az értelmezési szempontoknak megfelelő tájékozottság (fogalmak, indokolt példák, hivatkozások) részben elfogadható alkalmazása, esetleges tárgyi tévedések több elemében helytálló kifejtés, releváns vélemény</p>
<p>14-10 pont</p>	<p>jellemzőn hiányos megfelelés a feladat szempontjainak; kevés releváns, kifejtett állítás, helyenként megalapozatlan következtetések; korlátozott fogalmi tájékozottság, előfordul tárgyi tévedés; törekvés releváns vélemény megfogalmazására</p>
<p>9-5 pont</p>	<p>alig reflektál a feladatban adott szempontokra; többségében felületes közlések, megalapozatlan állítások; hiányos tárgyi-fogalmi tudás, esetenként alapvető félreértések; törekvés azonosítható vélemény megfogalmazására</p>
<p>4-0 pont</p>	<p>nem reflektál a feladatban adott szempontokra, sok tartalmatlan közlés, hiányzó vagy jellemzően téves fogalomhasználat; félreértések, alig vagy nem azonosítható álláspont</p>
<p>Szövegszerkezet – adható összesen 5 pont. A felépítés (gondolati íve, logikája, a műfajnak való megfelelés); a szerkezet (koherencia, arányosság, tagolás, terjedelem (400-800 szó) szerint.</p>	
<p>5-4 pont</p>	<p>tudatosan felépített gondolatmenet arányos tagolású szerkezet: bekezdések, felvezetés, kifejtés, lezárás elvárt terjedelem</p>
<p>3-2 pont</p>	<p>részben rendezett gondolatmenet aránytalan, erőltetett és/vagy hiányzó szerkezeti egységek (bekezdések, felvezetés, kifejtés, lezárás) elvárt terjedelem</p>
<p>1-0 pont</p>	<p>bizonytalan, azonosíthatatlan gondolatmenet kirívó szövegtagolási hibák, hiányok elvárt alatti terjedelem (400 szó alatt)</p>
<p>Nyelvi igényesség (stílus, nyelvhelyesség) – adható összesen 10 pont. A nyelvi regiszter, a szókinccs, a köznyelvi normának való megfelelés szerint.</p>	
<p>10-8 pont</p>	<p>megfelelő nyelvi regiszter választékos, világos megfogalmazás és mondatszerkesztés pontosan alkalmazott, az értelmezési szempontokhoz illő gazdag szókinccs kifejező, árnyalt, következetes előadásmód esetleg néhány kisebb nyelvi bizonytalanság</p>
<p>7-6 pont</p>	<p>gördülékeny megfogalmazás, átlátható mondatszerkesztés az értelmezési szempontoknak megfelelő szókinccs többnyire szabatos előadásmód</p>

	esetleg néhány, az értelmezést nem befolyásoló nyelvi, nyelvhelyességi hiba
5-3 pont	jellemzően töredékes vagy dagályos előadásmód, értelemzavaró mondat szerkesztési, szókincsbeli pontatlanságok, nyelvhelyességi hibák bizonytalanság a nyelvi regiszterben
2-0 pont	a szövegre nagyrészt jellemző igénytelen, pongyola nyelvhasználat a megértést alapvetően gátló stilisztikai, nyelvhelyességi hibák, szegényes, széteső mondat szerkesztés sivár szókincs, értelemzavaró szóhasználat

MŰÉRTELMEZŐ SZÖVEGALKOTÁS: EGY MŰ ÉRTELMEZÉSE

Értelmezze Babits Mihály költeményét! Műelemzésében térjen ki a megszólításos szerkesztésmód és a szövegformálás sajátosságaira, az életképszerű és a bölcséleti mozzanatok szerepére!

Megoldása 400-800 szó terjedelmű legyen!

Babits Mihály: *Ádáz kutyám*

- (1) Ádáz kutyám, itt heversz mellettem.
Amióta a gazdád én lettem,
ez a hely a legjobb hely tenéked:
nem érhet itt semmi baj se téged.
Rajtam csügg a szemed, hív* imádás
együgyű szálán csügg, boldog Ádáz.
- (2) Mert boldog ki jámborul heverhet
valami nagy, jó hatalom mellett.
S te jámbor vagy, bár olykor asszonykád
bosszújára megrablod a konyhát
s csirkét hajszolsz vadul a salátás
ágyakon át: jámbor, noha - Ádáz.
- (3) Elcsavarogsz néha messze innen,
el is tévedsz kóbor hegyeinkben;
avagy titkos kalandjaid vannak.
Ág tép, gonosz ebek rád rohannak,
zápor is lep, szőröd-bőröd átáz:
ázva, tépve jössz vissza, kis Ádáz.
- (4) Visszajössz, mert ugyan hova mennél?
Hol lehetne egyéb helyed ennél?
Szimatokból ezer láthatatlan
ösvény vezet téged mindenhonnan
hívebben, mint bennünket a látás:
minden ösvény *ide* vezet, Ádáz!
- (5) Tudod, hogy itt valaki hatalmas
gondol veled, büntet és irgalmaz,
gyötör olykor, simogat vagy játszik,
hol apádnak, hol kínzódnak látszik:
de te bízol benne. Bölcs belátás,
bízni abban, kit nem értünk, Ádáz.

(6) Óh, bár ahogy te pihensz lábamnál,
bizalommal tudnék én is Annál
megpihenni, aki *velem* játszik,
hol apámnak, hol kínzómnak látszik,
égi gazda, bosszú, megbocsátás,
s úgy nem értem, mint te engem, Ádáz!

(1924. aug. 17.; *Sziget és tenger*, 1925)

Forrás: *Babits Mihály összes költeményei*. Osiris Kiadó, Budapest, 2007. p. 300-301.

* hív: hűség

A Tartalom szempont szerint akkor helyezhető a dolgozat a legmagasabb kategóriába, ha

1. legalább egy-egy érdemi közléssel bemutatja a megszólításos (párbeszéd) szerkesztésmód sajátosságait
2. néhány releváns példával elemzi a szövegformálás sajátosságait (pl. refrénszerű ismétlések, szerkezeti kettősség, összetett kutya-gazda kapcsolatrendszer; továbbá
3. ha az életképszerű és a bölcséleti mozzanatok szerepéről kifejtett véleménye a szöveg értelmezését bizonyító érdemi megállapításokra épül.

Lehetséges tartalmi elemek a feladatkiírás szempontjai szerint:

Megszólításos szerkesztésmód:

- a megszólított egy saját kiskutya
- a megszólításos, dialogikus versbeszéd-forma a keret; végig meghatározó a 2. személyűség
- míg Ádáz kutyával a verbális kommunikáció csak egyoldalú lehet, a költői attitűd, a bensőséges társalgás imitációja a magánszféra intimitását, közvetlenségét teremti meg

Szövegformálási sajátosságok:

- minden strófa a kutya nevének ('Ádáz') refrénszerű ismétlésével zárul, és ezt még ki is emeli a párrímes véggrím szerkezet
- a magatartás és a köznévi jelentés ellentétére (így a névadásban rejlő humorra) a szöveg is épít: „*jámbor, noha Ádáz*” (ádáz': gonoszul ártó szándékú, kegyetlenül vad 1. ádáz ellenség; szörnyű, pusztító, l. 'ádáz vihar')
- a szöveg szerkezeti kettőségének egyik szintje az életképi helyzetekkel, reális valóságelemekkel – csirke-hajszolás a salátásban, kóborlás a hegyekben, titkos kalandok, gonosz ebek támadása, viszontagságok stb. – bemutatott és értelmezett kutyasors; a felszíni, hétköznapi események, jelenségek ábrázolása
- ettől a leírástól elválaszthatatlan a másik szféra párhuzama, a bölcselkedés biztonságról, szabadságról, törődésről („gondját-viselésről”), bizalomról (a mozgatórugó, a sorsot irányító erő, hatalom érvényesüléséről való meditálás)
- így kettős kapcsolatrendszer rajzolódik ki: a *kutya – gazda*, a *gazda – égi Gazda* helyzet- és sors-párhuzama, és ez egységesül a zárlatra: *kutya, gazda – (közös, égi) Gazda* sorsának, kapcsolatának összefonódásával

Életképszerű, bölcséleti mozzanatok (szerkezeti elemzéssel, értelmezéssel)

- a leírás (deskripció) és a reflexió arányai változnak: a nyitó és záró strófa egyaránt a gazda közelében elnyugvó, biztonságra talált kutya képére épül (*heversz mellettem – pihensz lábamnál*)

- míg a felütés még a konkrét vershelyzet hétköznapi gazda-kutya kapcsolatának intonálása, a zárlat már az „égi gazda, bosszú, megbocsátás” metaforát teszi tételmondattá (tipográfiai kiemelésekkel is irányítva: *Annál, velem*), illetve az 5. strófából visszaköszönő rímpárral (*játszik – látszik*) a kutya és gazdája közös helyzetét, sorsát, valamint közös „felettesének” létezését nyomatékosítja

A szerkezet további belső arányosságai:

- a 2. versszakot kezdő tételmondat a konkrét életképet az általánosítás szintjére emelő szentencia („*Mert boldog, ki jámborul heverhet / valami nagy, jó hatalom mellett*”); az 5. versszakot záró másik, általánosító szentencia pedig a konklúzió („*Bölcs belátás / bízni abban, kit nem értünk*”)
- a két belső strófa az „*elcsavarogsz – visszajössz*” élethelyzetek, lehetőségek következményeit ellentétezi (rossz és jó választások, kalandok, megpróbáltatások sora, de végül: hazatalálás)
- az utolsó két strófa variációs ismétlésekkel erősíti meg a relatív és abszolút gazda párhuzamát (*hol apádnak, hol kínzódnak – hol apámnak, hol kínzómnak*), a teremtmények és a Teremtő viszonyrendszerét
- de míg a kutya bizalma feltétel nélküli (*tudja, hogy „itt valaki hatalmas gondol vele”*, pedig nem ismerheti ura indítékait), addig az értelem határain túlival vívódó gazdája a büntető-irgalmazó „égi gazda” iránti feltétlenség megélését csak óhajtaná; az emberi értelemnek kiismerhetetlen lehet a fensőbb akarat, az irányító hatalom, aki *látszik* apának – kínzódnak egyaránt (*gyötör – simogat; bosszú – megbocsátás*)

További lehetséges elemzési szempontok:

Versforma:

- a háromütemű 10-es sorok természetes, élőbeszédszerű közlésmódot, atmoszférát teremtenek (a tűnődő, bölcséleti tartalom kibomlását is lehetővé téve)
- a kutya nevének refrénszerű ismétlése strófazárlat; párrimes, végrím szerkezet

Rájátszások:

- a bibliai rájátszások, áthallások közismert szöveghelyeket is felidéznek (l. pl.: *23. zsoltár; A tékozló fiú példázata*)

Lehetséges háttérelmek, kapcsolat-felvetések:

- az 1920-as évek Babits-költészetének megismert
 - életrajzi, élményi háttére (1924 ősztől komoly betegségek; Esztergom-Előhegyen telekvásárlás, villaépíttetés – „esztergomi versek”: *Dal az esztergomi bazilikáról; Szent király városa*);
 - kötetei: *Sziget és tenger*, 1925; *Az istenek halnak, az ember él*, 1929;
 - jellemző művei, gondolati pillérei pl.:
 - „*a líra elhal, néma ez a kor*”; „*légy sziget s várj napot a mocsárból!*” (*Régen elzengtek Sappho napjai*);
 - önértelmezés, ars poetica, költő-szerepek (*Cigány a siralomházban*);
 - *Örökkék ég a felhők mögött / Vallomás helyett hitvallás*;

- az *őrző* (konzervatív liberális) szerepe; a sziget-élmény programja (*A sziget nem elég magas; A gazda bekeríti házát*), stb.;
- a „kutyasors” megjelenése önsors-párhuzamként (pl. *Mint a kutya silány házában...*, 1930);
- Szent Ágoston tanításának hatása Babits kegyelemről, akaratszabadságról szóló filozófiai, teológiai elgondolására, Istent kutató verseire („nem hiszek az *Elrendelésben / de van egy erős, ős uram*”; *Az elbocsátott vad*, 1934)
- Babits istenélménye költészetének tükrében (pl. *Zsoltár gyermekhangra; Fortissimo; Az elbocsátott vad; Intelem vezeklésre; Jónás imája*).

MŰÉRTÉLMEZŐ SZÖVEGALKOTÁS: ÖSSZEHASONLÍTÓ ÉRTELMEZÉS

Hasonlítsa össze a két költeményt! Értelmezésének középpontjában az idősíkok szerepének, a nyári délután, illetve a nyári alkonyat motívumának vizsgálata álljon! Megoldása 400-800 szó terjedelmű legyen!

Kosztolányi Dezső: <i>Most harminckét éves vagyok</i>	Tóth Árpád: <i>Ez már nem nyári alkonyat</i>
(1) Most harminckét éves vagyok. Nyár van. Lehet, hogy tán ez, amire vártam. Egészséges bronzarcomat aranyfényvel veri a nap, és lassan megyek fehér ruhában a lugasban. Pipámba sárgálló dohány, a füstje kékes, halovány. A fák alatt egy kerti széken alszik szelíden feleségem. A küszöbön fiam. A szeme kék láng, nagy szőke fej. Álmos, puha száján csiklandva csorran a lanyha tej. Vad délután, a föld parázsló. Részeg-virágok és darázs-szó.	(1) Még ifjúságával tüntet a nyár, Még dagadóra szítt kebel a domb, A rácskerítés peremén Még csókolózni könyököl a lomb.
(2) Ha haldoklom, ezt suttogom. Nyár volt. Jaj, a boldogság máshová pártolt. Egészséges bronzarcomat aranyfényvel verte a nap, és lassan mentem fehér ruhában a lugasban. Pipámba sárgálló dohány, a füstje kék volt, halovány. A fák alatt egy kerti széken aludt szelíden feleségem. A küszöbön fiam. A szeme kék láng.	(2) Még titkolják sóhajuk a szelek, S mint a hancúzó gyerekek, Rugdadják a napozó utakon A furcsa ördögszekeret.
	(3) De estefelé hirtelen Elkomolyodik a világ - Ez többé már nem nyári alkonyat, Fájdalmasak a fák.
	(4) Összebújt testük sötét és hideg, Csak felsovargó csúcsukat Ragyogja be nagymessziről Valószínűtlen fényével a nap.
	(5) Valami fáj a tájnak. Csattanó Izzása merengésbe hal, Érzi a vén föld, mily rég volt szegény Igazán boldog s fiatal.
	(6) Most álmodja mélézón vissza tán A nyolcvanmillió éves nyarat, Mely eónokkal ezelőtt Ontotta rá az ifjú sugarat.
	(7) Az volt a nyár! Tüzelt a fény A dinoszaurusz páncélos övén, S az élet boldog szörnyalakokat Próbálgatott, nagy páfrányok tövén.

<p>Nagy szőke fej. Álmos, puha száján csiklandva csorrant a lanyha tej. Vad délután volt és parázsló. Részeg-virágok és darázs-szó.</p> <p>(1917)</p>	<p>(8) De aztán jött a vénség, és a föld Fáradt lett, rosszkedvű, beteg, Jött a jégkor, s az ember jött vele, A boldogtalan szörnyeteg!</p> <p>(9) A természet még kísérletezik, Gyúlnak ujjongó, kurta, vad nyarak, Élni, boldognak lenni még, Ó, ragyogjatok ősi sugarak!</p> <p>(10) Hiába. Elszalad a nyár. Bús ember, megállok a fák alatt. Elkomolyodik a világ, Ez többé már nem nyári alkonyat.</p> <p>(11) A csókrhajló lomb közül lehull Egy koraősz, rozsdásodó levél, Az ördögszekér megáll az uton, És feljajdul a szél.</p> <p>(1923)</p>
---	---

Források: *Tóth Árpád összegyűjtött versei és versfordításai*. Osiris, 2002, 188–190.; *Kosztolányi Dezső összes versei*. Osiris, 2005. 340–341.

Szómagyarázatok Tóth Árpád költeményéhez:

hancúzó: hancúrozó

ördögszekér: száraz gyepek, legelők növénye (szamárkóró, mezei iringó); ősszel a növény egy része leszakad a tövéből és a szél által hajtva ide-oda sodródik, gurul, ezért futóbogáncsnak is nevezik

eón: a földtörténeti időskálán a legnagyobb időegység, mérhetetlen hosszú időszak, egy örökkévalóság

A Tartalom szempont szerint akkor helyezhető a dolgozat a legmagasabb kategóriába, ha

1. érdemi közlésekkel mindkét alkotásban értelmezi
2. az idősíkok szerepét
3. releváns példákkal bemutatja a 'nyári délután' és a 'nyári alkonyat' motívumának jelentésrétegeit

Lehetséges tartalmi elemek a feladatkiírás szempontjai szerint:

Kosztolányi Dezső: <i>Most harminckét éves vagyok</i>	Tóth Árpád: <i>Ez már nem nyári alkonyat</i>
az idősíkok	
Mindkét költemény felütése időhatározó-szóval jelzi az időviszonyokat (<i>most, még</i>)	
a <i>most</i> a maga határozottságával a megélt, ábrázolt pillanat egyértelműségét, statikusságát fejezi ki de magában hordozza a jelölt időpont lehetséges változását is.	a <i>még</i> négyszeri, anaforikus ismétlése nyomatékosítja az ábrázolt pillanat múltékonyságát, átmeneti, illékony jellegét

<p>a kompozíció jelen és jövő, a pillanatnyi és a jövőbeli értékelés szembesítésére épül</p> <p>a szembesítés kijelöli a megszólaló lírai én értékrendjét</p>	<p>a megszólaló lírai én a saját nézőpontját a természetre vetíti rá, így veti össze a közeli és a távoli, földtörténeti múlt értékvesztését a pillanatnyi állapot lehetséges következményeivel</p>
<p>a szinkronitásában megélt jelen (a Kosztolányi-világképnek megfelelően) visszatekintve válik értékké</p> <p>ezt jelzi a két szerkezeti egységben a <i>talán</i> és a <i>Jaj, a boldogság máshová pártolt</i> felismert ellentéte</p>	<p>a Tóth Árpád-i világképben a természet kozmikus harmóniája áll szemben az emberi világ megjelenésével, mely feldúlja az összhangot (l. <i>Elégia egy rekettyebokorhoz</i>)</p>
<p>a lírai én az egyes szám első személyben rögzíti a látványt, majd idézi fel annak elemeit</p>	<p>a lírai én kívülállóként, megfigyelőként, majd saját sorsára vonatkoztatva írja le a természeti jelenségeket</p>
<p>A nyári délután és a nyári alkonyat motívuma</p>	
<p>Mindkét költemény a nyár motívuma hagyományos értelmezésére épül: a nyár a teljesség és kiteljesedés jelképe, évszaka</p>	
<p>a nyár-motívum konvencióját erősíti a megszólaló életkorának – szintén hagyományon alapuló – megjelölése, a harmóniát árasztó életképszerű megjelenítés</p> <p>az idill érzetét felerősíti a természet felfokozott állapotának rajza</p>	<p>a nyitó képek a metaforákkal, megszemélyesítésekkel, igei metaforákkal érzékeltetik a természet tobzódását, dinamizmusát, az élet kiteljesedését</p>
<p>a <i>vad délután</i> kitétel nyomatékosítja a nyári alkonyat kiteljesítő érzését, egységbe foglalja a személyes lét harmóniáját a természet karneváli eufóriájával</p>	<p>a gondolatmenet nem áll meg a hagyományos értelmezésnél, hanem tovább lép a pillanatnál az este, az éjszaka és hidegség konvencionális motívumát is bekapcsolja</p>
<p>a nyári délután ábrázolása állóképszerű, az emlékekben később megmerevedő, statikus</p>	<p>a nyári alkonyat ábrázolása dinamikus, a pillanat magában hordozza az élet általános törvényszerűségét, a kozmikus szintre is emelt értékvesztést</p>
<p>a megszólaló önmagát állítja a nyári délután középpontjába, innen fogja át tekintete a személyes-családi és természeti környezetet</p>	<p>a lírai én szemlélődő, megfigyelő, csak az utolsó előtti versszakban azonosítja önmagát mint a nyári alkonyat élményének megélőjét</p>
<p>Verselés, ritmus</p>	
<p>jambikus lejtésű alapszövet</p>	<p>a nyugatosokra jellemző szabad, más verslábakkal kevert jambus</p>

MELLÉKLET

A szövegalkotási, a nyelvhasználati, nyelvhelyességi hibák jelölése

A szaktanár az előforduló hibákat piros tollal javítja. Ceruzás bejegyzések, jelek a dolgozatokban nem hagyhatók.

- tartalmi hiba: _____
- szerkesztési hiba: - - - - -
- szórend, mondatrend: a helyes sorrendet függőleges vonalakkal és a szavak fölé írt számozással jelöljük. A bekezdések sorrendjét a margón számozással jelöljük.
- logikai hiba, ugrás a tagmondatok, mondatok vagy bekezdések (a szöveg nagyobb egységei) között: →, ←, ↑, ↓
- logikai vagy nyelvi ellentmondás: ↔
- nyelvhasználati, nyelvhelyességi és stílushibák jelölése hullámos vonallal történik:
~~~~~

Az egymást követő mondatokban folyamatosan jelentkező, ismétlődő hibák esetében a hullámos vonalat a margón, függőlegesen kell kitenni.

- hiányzó bekezdés jele: fordított Z betű
- fölösleges bekezdés (álbekezdés) jele: áthúzott fordított Z betű
- szövegbeli hiány jele: √
- a feladatkiírás szempontjából releváns tartalmi elem jelölése: ✓

A helyesírási hibák jelölési formái

- súlyos hiba: 2 vagy 3 vonalas aláhúzás (az aláhúzás fejezze ki a hiba pontértékét)
- enyhe (egyéb) hiba: 1 vonalas aláhúzás
- egybeírás jele: függőleges vonás alul-fölül domború félkörrel: ⊥
- különírás jele: függőleges vonás alul-fölül homorú félkörrel: ∩
- A helyesírási hibák jelölése tájékoztasson a hibák minősítéséről is. A könnyebb összeszámolás végett a hibapont a hibával egy sorban a margón jelölhető.

A helyesírási hibák értelmezése és minősítése

- A helyesírás értékelése az érettségi írásbeli vizsgán 2017 májusától A magyar helyesírás szabályainak 12. kiadása alapján történik.
- Ismétlődő hibákra csak az első előfordulás alkalmával adható hibapont. Csak az ugyanabban a szóban előforduló megegyező hiba számít ismétlődő hibának. Ugyanazon toldalékok hibás írása különböző szavakban nem ismétlődő hiba. (A központozási hibák minősítését l. alább.)
- A közkeletű szó fogalma bizonyos fokig környezet- és műveltségfüggő. Megítélésében meghatározóak a középiskolai tanulmányok, ugyanakkor a vizsgatárgy szakszókincse közkeletűnek tekintendő (pl. metafora).
- A nyelvhelyességi hiba nem helyesírási hiba (pl. *-ban/-ben* és *-ba/-be* határozóragok keverése).
- Az idézetekben elkövetett helyesírási hibákat a javító tanár ugyanúgy súlyos és egyéb hibák közé sorolja, ha a vizsgázónak volt lehetősége az idézet szövegének ellenőrzésére. Ha a vizsgázó emlékezetből idéz, és esetleg téved, hibáit az enyhe hibák közé kell sorolni. A költői-írói helyesírás átvétele a tanuló saját szövegében nem hiba, ha az idézet szó szerinti és idézőjellel jelölt. Amennyiben az idézet jelöletlen és/vagy

tartalmi idézet, akkor az előforduló hibákra a hibának megfelelő hibapontszámot kell adni.

- A helyesírási hibákat a szövegértési és a szövegalkotási feladatokban együttesen kell figyelembe venni.
- A vizsgadolgozat a helyesírás és az íráskép szempontjából nem értékelhető, azaz 0 pont, ha:
  - az érvelés vagy gyakorlati szövegalkotási feladatot a vizsgázó nem oldotta meg, vagy a megoldása terjedelme kevesebb, mint 12 szó
ÉS
  - a műértelmező szövegalkotási feladatot nem oldotta meg, vagy a megoldása terjedelme kevesebb, mint 40 szó
ÉS
  - a javító tanár úgy ítéli meg, hogy a szövegértési feladatsorban a vizsgázói megoldások terjedelme összességében nem teszi lehetővé a helyesírás és az íráskép értékelését.
- Ha a vizsgázó a megírt szövegalkotási feladatban a kidolgozási idő alatt javítani akar, akkor a javítás szabályos módja: a dolgozatíró a javítani kívánt szót / szavakat áthúzza, a helyesnek vélt szót / szavakat pedig újra leírja.
- Az ékezethasználát pongyolának minősül, ha az egyezményes ékezetek helyett a vizsgázó egyéni jeleket használ. Az egyéni írássajátosságok nem mentesítik a vizsgázót a hosszú és a rövid magánhangzók megkülönböztetésének kötelezettsége alól.

A helyesírási típushibák pontozása

Megjegyzés: Az alábbiakban a súlyos hibáknak két típusát különböztetjük meg: az egyik 3 hibapontot, a másik 2 hibapontot ér.

Súlyos hiba (3 hibapont)

- mássalhangzók időtartamának hibás jelölése közhasználatú szavakban (pl. *esszencia, kommunikáció, immunis*)
- mássalhangzók kapcsolódásának hibás jelölése (teljes és részleges hasonulás, összeolvadás, rövidülés, nyúlás, kiesés (pl. *Ivett-tel, dühhel, százszor, színpad, mondja, hallgat, egyes, gondtalan*)
- kis- és nagy kezdőbetű tévesztése közhasználatú tulajdonnevek (pl. *Magyar Tudományos Akadémia, Természet Világa*), melléknevek és egyelemű tulajdonnévből képzett melléknevek (pl. *francia, balatoni, vendéglátóipari, adys*) esetében
- igekötős igék hibás egybe-, illetve különírása (pl. *lemegy, megy le, le fog menni*)
- a *ly – j* tévesztése közhasználatú szavakban és toldalékokban, az *ly – j* hiánya vagy kiejtés szerinti jelölése
- felszólító módú igealakok hibái

Súlyos hiba (2 hibapont)

- tagadószó egybeírása az igével, tagadott szóval, tagadott kifejezéssel
- magánhangzók időtartamának tévesztése közhasználatú szavakban és toldalékokban (pl. *árbóc, búra, immunis, reverzibilis*; az *a-á* és *e-é* hangok felcserélése nem időtartamhiba, csak enyhe hiba)
- közhasználatú szavak elválasztása
- mondatkezdő nagybetű tévesztése

Enyhe (egyéb) hiba (1 hibapont)

- közhasználatú szavak/összetett szavak különírása, illetve szókapcsolatok egybeírása (pl. *csoda szép, nagy méretű, véghez visz; nyitvatartás (üzemidő), kémiaszakkör, szabadvers, vendéglátóipari*)
- nem közhasználatú szavak súlyos hibái
- köznevek kezdőbetűjének tévesztése (pl. világháború)
- kezdőbetű tévesztése több elemből álló tulajdonnévből képzett melléknév esetében (pl. *New York-i, budapest – bécsi, Csokonai Vitéz Mihály-os*)
- betűtévesztés vagy felcserélés, betűkihagyás, szótagkihagyás
- a központoszási hibák kivételével minden más, a súlyos hibák között nem felsorolt hiba

Központoszási hiba (összesen maximum 4 hibapont)

A központoszási hibák típusai:

- mondatzáró írásjelek
- tagmondatok közötti írásjelek (ide soroljuk a közbeékelés jelölését is)
- mondatrészek közötti írásjelek hiánya vagy téves jelölése
- egyéb írásjelek hiánya vagy téves jelölése (pl. a címek, a megszólítás, az idézés írásjelei, sorszámnevek, dátumok írása, szavak és szórészek közötti írásjelek elmaradása, írásjel indokolatlan átvitele új sorba, valamint minden olyan írásjel-használati hiba, ami az 1-3. típusba nem tartozik)

5, bármely típusú központoszási hiba után 1 helyesírási hibapont jár. Központoszási hibákkal 4 hibapontnál több nem szerezhető.

A helyesírási vizsgapont kiszámítása

A helyesírási hibapontok átszámítása vizsgaponttá úgy történik, hogy a javító tanár összegzi a súlyos, az enyhe és a központoszási hibák hibapontjait, majd a következő táblázat szerint átváltja vizsgapontokra:

Hibaponthatár	Vizsgapont
0-2	8
3-4	7
5-6	6
7-8	5
9-10	4
11-12	3
13-14	2
15-16	1
17 –	0

Az íráskép értékelése

Adható összesen 2 pont a rendezettség, az olvashatóság és a kulturált forma (javítások, ékezethasználata kulturáltsága) alapján. A pongyola ékezethasználata hibái (az ékezetek egyéni vagy nehezen azonosítható módon jelölése) és a magánhangzók időtartamhibái nem moshatók egybe.

Teljesítményszintek:

- A dolgozat írásképe **0 pont**, ha az íráskép alig olvasható vagy a terjedelem nagy részében rendezetlen, vagy sok és kulturálatlan javítás van a szövegben, vagy a dolgozatíró az ékezetek szabályos jelölésére nem fordít figyelmet. A felsorolt hibatípusok közül egyetlen hibatípus megléte is 0 pontot eredményez, ha nagyszámú hiba fordul elő.
- **1 pont adható**, ha a dolgozat írásképe alapvetően rendezett, zömében jól olvasható, s a külső forma hibáinak száma (javítások, ékezethasználata rendezettsége) néhány hibánál nem több.
- **2 pont adható**, ha a dolgozat írásképe rendezett, végig jól olvasható, javításai szabályosak, és ékezethasználata követi a szabályos hangjelölést.